

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ

КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПРОМИСЛОВОСТІ

ЕКОНОМІКА ЯК СОЦІАЛЬНА,
ПОВЕДІНКОВА НАВЧАЛЬНА
ТА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА

Матеріали наукового колоквіуму
за міжнародною участю
20 травня 2016 року

Одеса
Фенікс
2016

УДК 330(063)
ББК 65я43
Е 457

Е 457 **Економіка як соціальна, поведінкова навчальна та наукова дисципліна:** матер. наук. колоков. за міжнар. участю (м. Одеса, 20 травня 2016 р.) / кафедра економіки промисловості Одеської націон. акад. харчових технологій. – Одеса : Фенікс, 2016. – 30 с.

ISBN 978-966-928-081-7

У збірнику подано тези доповідей наукового колоквиуму. В них визначено статус економіки як соціальної, поведінкової навчальної та наукової дисципліни, розкрито її дослідницьке поле, зв'язок з просторологією та менеджментом, охарактеризовано адаптивність як функціональну властивість економічних систем.

Для професорсько-викладацького складу, докторантів, аспірантів та студентів економічних спеціальностей та фахівців галузі харчової промисловості.

УДК 330(063)
ББК 65я43

ISBN 978-966-928-081-7

© Одеська національна академія
харчових технологій, 2016
© Оформлення ПП «Фенікс», 2016

Касян С. Я.

*к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара*

МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ТРЕНДИ У ВИКЛАДАННІ СОЦІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧУЩІСТЬ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ

Дослідження сучасних суспільних процесів поряд із аналізуванням господарчих і ринкових явищ є можливе на основі відповідних наукових процедур та практичних інструментів, що є в арсеналі освітньо-наукової дисципліни «Економіка». Поведінка сучасних свідомих споживачів на ринках товарів і послуг України й світу характеризується значним впливом інформатизації, соціалізації та міжкультурною комунікаційною взаємодією.

Зауважимо, що міждисциплінарна університетська освіта на базі формування економічної свідомості дозволяє повною мірою використовувати внутрішній потенціал особистості. Це сприяє пристосуванню до економічних, наукових та культурних змін у ході суспільно-економічного розвитку. Метою міждисциплінарного сучасного економічного навчання може бути обмін поглядами, дискусія та презентація результатів досліджень, що стосуються стратегічного вибору суб'єктів ринкових відносин в умовах невизначеності. У цьому зв'язку слід формувати стратегічне управління економічними знаннями, що впливає на величину стратегічного суспільного потенціалу економічних агентів.

Міждисциплінарні аспекти викладання наук про суспільство, економіку успішно обговорювалися під час роботи круглого столу «Суспільна місія класичного університету: історія, сучасність, перспективи», що був нещодавно проведений у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. Дійсно, зараз є великим значення класичного університету в суспільному житті, функціонуванні міста, окремого індивіда [2]. Університетська освіта з економіки у міждисциплінарному поєднанні з вивченням дисциплін психологічної, інформаційної спрямованості, використання альтернативних джерел енергії дозволить сформувати достовірні, глибокі і об'єктивні знання про поведінку індивідів у суспільствах різного типу.

О. Павлов досліджує галузевий, міжгалузевий та мультидисциплінарний наукові підходи до розуміння економіки агропродовольчої сфери. Дослідник справедливо підкреслює доцільність застосування аналітичних інструментів із широкого спектру дисциплін [5, с. 12]. Нау-

ковець акцентує на урахуванні кластеризації та холдингізації виробництва при дослідженні функціонування системи агропродуктової сфери, що підвищує рівень співзалежності виробничої, соціальної й природної складових господарювання [5, с. 13]. Дійсно, при викладанні економічних дисциплін варто докладно відображати специфіку агропродовольчої сфери, її значущість для розвитку господарських відносин у державі. Слід розширювати участь українських науковців, освітян, студентів у міжнародних грантових програмах, присвячених вивченню економічного механізму функціонування аграрного сектору економіки, ресурсозбереженню.

На наш погляд, важливу роль у становленні міждисциплінарних освітніх програм і наукових досліджень відіграє мережа національних контактних пунктів рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Саме у межах цієї мережі відбуваються тренінги як стосовно технологічної, так і економічної детермінант розповсюдження інновацій. При цьому комунікаційна підтримка маркетингового просування сучасних інноваційних рішень, як правило, відбувається на засадах отримання слухачами й студентами ґрунтовних економічних знань. Системні економічні знання доцільні при побудові суспільства, орієнтованого на безпечну, чисту та ефективну енергетику. Саме економічні складові навчання відтворюються у Діях Марії Кюрі для розвитку навичок, навчання та кар'єри.

Відмітимо, що на економічному факультеті Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара на засіданнях науково-методичних рад кафедр і факультету, Вченої ради факультету, студентської ради факультету регулярно заслуховуються аналітичні повідомлення про зміст і структуру навчальних і робочих навчальних програм із комплексу дисциплін напряму підготовки 0305 – Економіка та підприємництво. Унаслідок чого постійно покращуються підходи до науково-педагогічної і методичної роботи зі студентами, які вивчають економічні дисципліни. Відповідно куратори академічних груп регулярно відвідують свої студентські групи, під час цих виховних бесід зі студентами куратори приділяють належну увагу роз'ясненню доцільності підвищення ступеня опанування економічних дисциплін, енергозбереженню.

М. Певзнер досліджуючи міжнародні навчальні програми, наголошує про наявність глобальних, міжурядових, міжорганізаційних та міжвузівських навчальних програм у світовому освітньому просторі. Дійсно, міжнародні навчальні програми сприяють формуванню міждисциплінарної та міжкультурної освіти. При цьому організаційною формою такої співпраці можуть бути функціонування освітніх мереж партнерських вишів, навчальних консорціумів [3, с. 99].

Економічний зміст навчання у міжурядових міжнародних навчальних програмах забезпечується на основі значущості отримання економічних компетенцій персоналом підприємств партнерських держав шляхом реалізації основних положень підписаних міжнародних угод. При моніторингу реалізації міжорганізаційних міжнародних навчальних програм важливою складовою освітнього успіху виступає правильний підбір організацій-партнерів зі сторони бізнес-структур.

У рамках міжвузівських навчальних програм існує найбільше можливостей для розвитку економічної освіти. Це відбувається завдяки впровадженню спільних навчальних програм університетів-партнерів, адаптації міжнародного змістового компоненту навчальних програм з економіки, що відображають соціальний та поведінковий контексти вивчення господарчих процесів [3, с. 99, 100].

Ми вважаємо, що в умовах соціально-орієнтованого управління економікою, притаманних розвинутим країнам Західної Європи, Північної Америки та Японії, слід усіляко розвивати інтерактивні дидактичні підходи до навчання студентів соціально-поведінковим аспектам розуміння процесів взаємодії в економічних системах. В умовах кризових процесів та розвитку ринкової економіки України, варто у методиках із викладання економічних дисциплін робити акцент на адаптивність як функціональну характеристику економіки та міждисциплінарність. Така міждисциплінарність у побудові навчальних програм з економіки, безперечно, полягає у відображенні постійного взаємозв'язку економіки з багатьма соціальними та поведінковими дисциплінами.

Економічне наповнення та певну міждисциплінарну компоненту має функціонування економічної аспірантури, що виникла унаслідок реалізації міжнародного наукового проекту «Формування якості товарів і послуг на ринках Центральної і Східної Європи». Цей освітньо-науковий проект протягом 01.01.2014 р. – 30.06.2015 р. успішно реалізований за участі фахівців ДНУ імені Олеся Гончара (Україна) спільно з Познаньським економічним університетом (м. Познань, Польща). Проект був фінансований Польським Центром Досліджень і Розвитку (Варшава) у рамках Операційної програми розвитку людського капіталу Євросоюзу [1].

Під час зустрічей-діалогів викладачів ДНУ імені Олеся Гончара із аспірантами цієї програми було обговорено питання організації логістичного сервісу на українських підприємствах, координування маркетингової логістичної діяльності високотехнологічних підприємств, специфіки заснування та ведення бізнесу в сфері машинобудування та високих технологій, вітчизняного оподаткування. У рамках функціонування міждисциплінарної аспірантури відбулося аналізування побудови

мовних семінарів з англійської мови для досягнення високого рівня володіння мовою у аспірантів. Досліджено методологічну підтримку для аспірантів: наявність спеціалізованої літератури, широкі наукові знання [1].

При викладанні економічних дисциплін у сучасних умовах подорожання енергетичних ресурсів варто приділяти увагу формуванню у студентів схильності до енергозаощадження. Вагомим дидактичним прикладом під час проведення навчальних занять з економіки може слугувати діяльність продуцента термостатів Tado. Цей виробник комплексно аналізує варіацію температурного режиму, що забезпечують термостати в оселях мешканців за різними країнами ЄС і України. Згідно цього дослідження встановлено, що збільшення рівня багатства та розміру ВВП на душу населення опосередковуються схильністю людей до заощадження енергоресурсів, що засвідчується величиною температур у квартирах. Дійсно, економічна й екологічна свідомість суспільств впливає на економне природокористування в країнах ЄС [4].

Отже, формування свідомого громадянина нашої держави, який розуміється в основних засадах економічних процесів, турбується про довкілля, прагне користуватися екотранспортом та категорично не сприймає корупцію, має відбуватися завдяки комплексному застосуванню елементів суспільних й маркетингових комунікацій. У цьому аспекті частиною культури й свідомості громадян України має стати усвідомлення необхідності стабілізації економіки та енергозбереження.

Література

1. Касян С. Я. Економісти ДНУ формують інтердисциплінарну аспірантуру в Польщі / С. Я. Касян. Офіційний сайт Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара. Розділ новини. 05.01.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dnu.dp.ua/news/1726>.
2. Круглий стіл «Суспільна місія класичного університету: історія, сучасність, перспективи». Офіційний сайт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Розділ новини. 27.02.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.univer.kharkov.ua/ua/general/univer_today/news?news_id=4346.
3. Менеджмент і організаційний розвиток вищої школи : підруч. / [авт. колектив В. Р. Вебер, Е. В. Іванов, М. Н. Певзнер та ін.; під заг. ред. д-ра пед. наук, професора М. Н. Певзнера]. – Дніпропетровськ : видав-во ДНУ, 2012. – 528 с.
4. Німці показали, при якій температурі сплять багаті європейці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/news/2016/03/24/586661>.
5. Соціо-еколого-економічний розвиток агропродовольчої сфери України в сучасних умовах: проблеми та шляхи їх розв'язань : монографія / авт. кол.: О. І. Павлов, К. Б. Козак, Д. Ф. Крисанов [та ін.]; за ред. О. І. Павлова. – Одеса: Астропринт, 2015. – 512 с.

Лобоцька Л.Л.

к.т.н., доцент кафедри економіки промисловості
Одеська національна академія харчових технологій

АДАПТИВНІСТЬ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Сучасне підприємство, як соціально-економічна система, працює в умовах надзвичайно високої динаміки змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі, що потребує розробки адекватної системи управління. Головна мета підприємства – забезпечити довготермінову високу ефективність своєї діяльності, свій розвиток, своє майбутнє.

Для України це завдання надзвичайно актуальне, адже в останні роки спостерігається спад виробництва, збільшується кількість збиткових підприємств, кількість банкрутств. Так, за даними Держкомстату України [9], в 2014 році порівняно з 2013 роком фінансовий результат – збитки великих і середніх підприємств зросли з 22,84 до 590,07 млрд грн., у 2015 р. – до 373,47 млрд грн. У перші три місяці 2016 р. збитки становили 87,11 млрд грн., у тому числі в промисловості – 55,84 млрд грн. (42,9 % від загальної кількості підприємств).

Тому рання діагностика економічних загроз стає проблемою для менеджменту підприємств. Питанню розвитку підприємства присвячено чимало наукових робіт. Детальний розгляд трактування цього поняття наведено в [1; 2], інших роботах. Зокрема, І. Капаруліна підкреслює, що єдиного погляду на поняття «розвиток підприємства» не існує. Вона виділяє аспекти дослідження цього поняття різними авторами з позицій: стратегічного управління підприємством; теорії криз і антикризового управління; еволюційної концепції підприємства; в межах теорій організаційних змін, організаційного розвитку і життєвого циклу організацій.

Узагальнюючи погляди таких економістів, як О. Раєвнева [1], О. Шубравська [3], В. Пономаренко, О.Триділ, М. Кизим [4] та ін. І. Капаруліна формулює висновок, що за цими дослідженнями, розвиток – це процес змін на підприємстві, який супроводжується зміною кількісних і якісних параметрів задля підвищення ефективності функціонування/опору зовнішньому середовищу та/або створення нових можливостей. При цьому О. Раєвнева підкреслює, що розвиток підприємства слід розглядати не тільки як висхідну тенденцію, а й як можливість нейтрального або спадного розвитку.

Процес розвитку підприємства може здійснюватися еволюційним і революційним шляхом. В першому випадку процес відбувається плавно, не призводить до кардинальних змін у структурі підприємства.

роботи вчених-економістів присвячені адаптації економічних суб'єктів до таких явищ, як глобалізація, світова економічна криза, зміна організаційної культури і стратегії підприємства. Цим проблемам присвячені роботи таких вчених-економістів, як: І. Єфременко, В. Рассадін, О. Страховий, С. Файбушевіч, Ю. Гусаров, С. Глаголев, А. Алабугін, Е. Галушко, С. Галушка, Н. Зябліцька, Е. Пастухова.

Проаналізувавши існуючі теоретичні концепції поняття «адаптація» можна зробити висновок про те, що цілісний підхід до даної проблеми в економічній теорії знаходиться на етапі розробки. Тому актуальним є розробка понятійного апарату даного напрямку економічної теорії, а також вивчення різних проявів адаптації в економіці для того, щоб виявляти причинно-наслідкові зв'язки і закономірності прояву адаптаційних механізмів [3].

З метою уточнення понятійного апарату пропонується розглядати не узагальнююче поняття «адаптація», а більш конкретне поняття «адаптація економічних систем» як цілеспрямований процес трансформації складних економічних систем через зміни їх параметрів, структури, зв'язків, елементів під впливом зовнішнього середовища або з метою впливу на зовнішнє середовище.

Адаптивність економічних систем – властивість систем визначати якість і напрямками процесів адаптації.

Будь-яка складна система, яка вступає в будь-яку взаємодію зі своїм середовищем, є адаптивною. Якщо в системі не відбуваються процеси адаптації, вона втрачає таку важливу характеристику систем, як цілісність і перестає бути системою як такої, а є набором окремих і залежних елементів, з яких в процесі подальшої адаптації утворюється нова складна система, але вже в новій якості.

Адаптивні економічні системи – системи, існування, функціонування і розвиток яких покладається на здатності економічної системи до адаптації, тобто процесів трансформації, що відбуваються в них і характеризуються властивістю адаптивності, яка ними придбана.

Література

1. Растринин Л.А. Адаптация сложных систем / Л.А. Растринин. – Рига: Зинатне, 1981. – 375 с.
2. Разумовский О.С. Адапционизм и бихевиористика в контексте проблем эволюционизма / О.С. Разумовский // Полигнозис. – 2003. – № 2. – С. 44–60.
3. Марковская Е.И. Теоретические и практические аспекты адаптации моделей поведения экономических субъектов / Е.И. Марковская // Вест. Балтийской педагогической академии. – 2013. – № 11. – С. 6–16.

Зміст

Касян С. Я. МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ТРЕНДИ У ВИКЛАДАННІ СОЦІАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВИХ СКЛАДОВИХ ЕКОНОМІКИ: ЗНАЧУЩІСТЬ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ.....	3
Лобочька Л.Л. АДАПТИВНІСТЬ І РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА.....	7
Ніценко В.С. Гавриш В.І. МЕНЕДЖМЕНТ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПАЛИВ ЯК НАВЧАЛЬНА ТА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНИХ НАУК.....	10
Павлов О.І. ДОСЛІДНИЦЬКЕ ПОЛЕ ЕКОНОМІКИ ЯК НАУКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ	14
Самофатова В.А. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ СФЕРИ. .	18
Стадницький Ю.І. ПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ: ВСТУП ДО ПРОСТОРОЛОГІЇ.....	21
Фрум О.І. РОЗВИТОК ПІДХОДІВ ДО АДАПТАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ.....	26

Наукове видання

**ЕКОНОМІКА ЯК СОЦІАЛЬНА,
ПОВЕДІНКОВА НАВЧАЛЬНА
ТА НАУКОВА ДИСЦИПЛІНА**

МАТЕРІАЛИ НАУКОВОГО КОЛОКВІУМУ
ЗА МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
20 травня 2016 року

Друкується в авторській редакції. Відповідальність за інформацію,
викладену в публікаціях, несуть автори

Підписано до друку 17.11.2016 р. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 1,74. Зам. № 1611-14. Тираж 50 прим.

Видано і віддруковано ПП «Фенікс»
(Свідощтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. (048) 7777-591.
e-mail: fenix-izd@ukr.net
www.law-books.od.ua